

4. Лебедева М. М., Хрусталева М. А. Основные тенденции в зарубежных исследованиях международных переговоров / М. М. Лебедева, М. А. Хрусталева // Мировая экономика и международные отношения. – 1989. – № 9. – С. 107-111.
5. Лебедева М. М. Развитие неофициального посредничества в современном мире: тенденции, проблемы, перспективы / М. М. Лебедева // Вестник Московского университета. Серия 18. Социология и политология. – 1998. – № 3. – С. 28-35.
6. Лебедева М. М. Отечественные исследования процесса ведения переговоров: истории развития и перспективы / М. М. Лебедева // Вестник МГУ. Сер. 18. Социология и политология. – 2000. – № 1. – С. 154-165.
7. О процессе международных переговоров (опыт зарубежных исследований) / [Отв. редакторы Р. Г. Богданов, В. А. Кременюк]. – М.: ИСКАН, 1989. – 178 с.
8. де Кальер Ф. О способах ведения переговоров с государями / Ф. де Кальер. – М., 2000. – 147 с.
9. Фишер Р., Юри У. Путь к согласию, или Переговоры без поражения [Электронный ресурс] / Р. Фишер, У. Юри // Режим доступа <http://union.kz/ru/biz/techbis/014psi/pda.shtml>

Кавалеров А. А., ПНПУ ім. К. Д. Ушинського

ПОЛІТИЧНИЙ ПРОЦЕС В УМОВАХ ПЕРЕХІДНОГО ПЕРІОДУ: ОСОБЛИВОСТІ ТА СКЛАДОВІ

В статті проаналізовані характерні риси сучасного політичного процесу, розглянуті методологічні підходи до його інтерпретації. Визначені особливості політичного процесу в умовах перехідного періоду.

The article analyzes the characteristics of modern political process, methodological approaches to its interpretation. The features of the political process in a transitional period.

Політичний процес, як частина політичної реальності, інтерпретується в якості динамічних змін, постійного розвитку політичної системи. Очевидно, що він не завжди лінійний, послідовний та цілеспрямований.

Політичний процес характеризується "структурацією" (термін відомого соціолога Е. Гіденса) – тобто творенням та відтворенням

структурних компонентів соціальної та політичної реальності. Саме у політичному процесі можна знайти той сегмент простору політичної взаємодії, у якій виконуються ролі та функції владних акторів, виражається сенс та розкриваються цілі (явні та латентні) їхньої діяльності.

Як одне із основних понять політичної науки, політичний процес сприяє розкриттю специфіки та усвідомленню багатозначності, комплексності "політичного" в цілому, політики як сфери суспільного життя.

У найбільш загальному вигляді політичний процес характеризує взаємодію соціальних і політичних інститутів, акторів, представників громадянського суспільства, розкриває зміст не тільки декларативних (нормативних та/або офіційних), а і реально існуючих феноменів, що формуються у полях соціально-економічних, політичних, правових та культурних відносин суспільного життя.

Актуальність теми статті обумовлена складним і суперечливим характером розвитку простору соціально-політичної взаємодії як у всіх пострадянських країнах, так, зокрема, і в Україні. Мета статті полягає у дослідженні особливостей політичного процесу в умовах перехідного періоду.

Розгортаючи аналіз політичного процесу, слід відзначити, що дана проблематика досліджувалась такими зарубіжними вченими, як П. Браун, К. Вайс, Д. Веймер, К. Гаджиев, Б. Гурне, Р. Даль, А. Етціоні, Д. Істон, Г. Лассуел, Ч. Ліндблум, Х. Лінц, Д. Марч, А. Мельвіль, Л. Пал, Г. Райт, Д. Растоу, Г. Саймон, Д. Стоун та ін.

В Україні відповідну проблематику досліджують В. Авер'янов, В. Бебик, В. Бакуменко, В. Брустінов, А. Волинський, М. Головатий, Л. Гонюкова, В. Горбатенко, Г. Дашутін, Л. Кормич, В. Кремень, П. Кузьмін, В. Лісничий, В. Матвієнко, М. Михальченко, С. Наумкіна, А. Пойченко, В. Ребало, Ф. Рудич, Д. Табачник, В. Цветков, Ю. Шайгородський, Г. Щокін та ін.

У працях зазначених авторів досліджуються окремі аспекти або методологічні напрями дослідження політичного процесу.

Політичний процес характеризує та визначає механізми, що забезпечують динаміку політичної системи суспільства, формують політичну свідомість, структурують простір політичної культури у вимірах становлення, розвитку та занепаду. Віддзеркалюючи соціально-економічну реальність суспільства, політичний процес виступає сукупністю результатів переплетіння політичної поведінки соціальних верств та окремих громадян, діяльності владних

органів, структур та інститутів, він сам виступає як реальність, яка відкриває можливості для взаємодії різноманітних субкультур, традицій та новацій у політичній сфері суспільного життя.

На думку українського дослідника А. Волинського "загальні процеси розбудови в Україні демократичної політичної системи, а також нагальна потреба щодо проведення державно-правової та політичної реформи змушують нас звертатись до розробки науково-теоретичних моделей реформування політичної сфери. Завдяки аналізу специфіки протікання політичного процесу в сучасній Україні, ми отримуємо можливість визначити ступінь наближення її політичної системи до ідеалів демократії, окреслити перспективи її подальшого розвитку, вказати на ті проблемні моменти, від розв'язання яких залежить політичне майбуття України" [1, 2].

У сучасному суспільстві з усе зростаючою кількістю перехресних ліній взаємодій, часто з'являються нові проблемні ситуації, у яких дії учасників до цього не було відрегульовано і стандартизовано.

Саме з цим об'єктивним суспільним процесом пов'язується зміна парадигм соціального та політичного знання, яка стала загальним знаменником сучасних політичних і соціальних процесів. Вона почалася не сьогодні, але продовжує визначати пізнавальну ситуацію.

Такі зрушення вважають джерелом тенденцій, що одержали назву "криза легітимації" влади у політичному процесі, а отже – однією із найважливіших позицій у політичному процесі стає громадянське суспільство, яке сприймається в якості головного фактора розвитку, і яке неможливо у сучасному світі уявити без діяльності мас медіа та розгалуженої системи комунікацій у соціально-політичній взаємодії.

Досвід політичної взаємодії демократичних країн переконливо демонструє, що на сучасному етапі політичного розвитку криза інститутів партійного представництва призводить до встановлення безпосередніх комунікативних відносин громадянського суспільства з інститутами державної влади. Навпаки, у пострадянських країнах слабка ефективність партійних інститутів обумовлена несформованою політичною свідомістю та недостатнім рівнем самоорганізації населення.

Здійснюючи аналіз політичного процесу, слід враховувати, що його розвиток відбувається у просторі країни, яка переживає трансформаційний період, рухаючись від посткомунізму до демократії. Динаміка політичного процесу та пов'язані з цим трансформації

стосуються не тільки характеристик дійових осіб (в деяких країнах зміни правлячих груп так і не відбулось), а і специфіки самої сучасної взаємодії: фактично нині спостерігається цілковита зміна характерних ознак реальності порівняно з тими її ознаками, що були об'єктом дослідження попередньої філософської та політичної думки. Можна говорити про зміну декорацій у політичному просторі, що обов'язково призведе до ротації еліти, появи якісно нових політичних відносин та структур [Див. детал.: 4].

Для соціально-політичної взаємодії посткомуністичних країн це означає появу нових можливостей для комунікації у сфері урядування, публічної влади та виборчих змагань. Щоправда, питання ефективного використання цих можливостей вже майже двадцять років залишається в нашій країні відкритим.

Сучасна політична реальність переконливо демонструє, що демократичний політичний процес неможливо уявити без змін політичної влади, реформування політичної системи, трансформації владних структур і управління, уряду, створення конституційних нормативів, формування політичної культури, удосконалення діяльності парламенту, здійснення політичних реформ, прийняття законів та інших різноманітних дій.

За такого розуміння раціонально аргументована комунікація, вироблення традиції відкритого політичного дискурсу стають необхідними для позитивної динаміки політичного процесу [Див. детал.: 4].

Політичний процес характеризує створення, відтворення і розвиток основних форм політичної діяльності та політичних відносин, що пов'язане з функціонуванням політичної влади та реалізацією політичними суб'єктами наявних політичних, економічних, соціальних інтересів, він виступає функціональною характеристикою динаміки політичної системи.

Саме тому політичний процес не лише має суттєві особливості в умовах перехідного періоду, він стає одним із головних чинників суспільної трансформації. Політичний процес "визначає конкретний, з кінцевим результатом, процес певного масштабу (наприклад, формування партії, проведення виборів тощо), що відображає реальну взаємодію суб'єктів політики, здійснювану не відповідно до намірів політичних лідерів або програм партій, а в результаті дії багатьох різнорідних внутрішніх і зовнішніх чинників; виявляє спрямовану на реалізацію специфічної соціальної ролі та функції взаємодію індивідів, соціальних груп, соціальних інститутів одне з одним і з державою; становить сукупність дій

інституційованих і неінституційованих суб'єктів політики щодо реалізації своїх специфічних функцій у сфері влади, які зрештою забезпечують розвиток політичної системи" [3, 517].

У сучасній політичній науці можна виділити три базові методологічні підходи до аналізу політичного процесу: інституційний, структурно-функціональний та біхевіоральний. І якщо інституційний підхід наголошує на ролі політичних (передусім – державних) інститутів у забезпеченні динаміки політичного процесу, то структурно-функціональний підхід виходить з категорій політичної взаємодії, взаємовпливу політичних акторів, їх функцій у політичному процесі. Однією із головних характеристик політичного процесу виступає те, що він є відображенням виконання (або – не виконання) політичними акторами своїх функцій. Саме хід політичного процесу є тим індикатором, що демонструє функціональність чи дисфункціональність політичних еліт, органів державної влади, інституцій громадянського суспільства. Дійсно, у суспільстві перманентно відбувається розподіл та перерозподіл владних повноважень, засобів їх здійснення, політичної мобілізації громадян чи зростання конформізму, прийняття процесу політичних рішень, контроль з боку суспільства, представників мас медіа за політичними елітами, представниками політичного класу. Біхевіоральний підхід розглядає політичний процес крізь призму політичної поведінки окремих осіб, або невеликих груп.

Специфічними характеристиками політичного процесу на перехідних етапах суспільного розвитку, на думку українського дослідника А. Волинського, виступають: а) домінування революційних перетворень над еволюційними; б) зміна балансу між базовими та периферійними політичними процесами; в) інноваційний характер переважної кількості політичних відносин та інститутів; г) недотримання загальноприйнятих стандартів та методів політичної боротьби між різними суб'єктами політичного процесу; д) значні хитання в структурі політичної участі; е) відсутність чітко виражених циклів політичного процесу, які обумовлюються не стільки виборчими циклами, скільки перманентною боротьбою конкуруючих політичних еліт між собою" [1, 12].

В умовах кризи легітимності та представництва особливої ваги для визначення характеру політичного процесу набуває виборчий процес, в якому, як у частині політичного процесу, і відбувається політична презентація, ідентифікація та взаємодія окремих громадян, суспільних груп та спільнот, розвивається

процес інституціоналізації політичної волі суспільства формування інститутів державної влади.

Взаємна обумовленість діяльності політичних інститутів та акторів, політичної культури, розподілу політичної та державної влади дозволяє використовувати термін "політичний процес" як об'єднавчий для різноспрямованих та різнопорядкових політичних дій. Визначений таким чином, політичний процес розвивається в результаті взаємодії політичних акторів, ухвалення та реалізації тих чи інших політичних рішень у ході політичної діяльності.

Політична діяльність представляє собою вид суспільної діяльності суб'єктів політичного процесу, вона виступає як сукупність раціональних дій, що ґрунтуються на урахуванні політичних інтересів, мобілізації політичної волі для досягнення політичної мети.

Одним із головних чинників політичної діяльності виступає усвідомлення та реалізація акторами відповідного політичного інтересу та їхня здатність до спрямування своїх політичних, економічних, юридичних можливостей на досягнення певної політичної мети.

Політична діяльність впливає на політичний процес, визначає його зміст та динаміку і через нього трансформує всі суспільні процеси. В сучасних умовах однією із важливих складових політичної діяльності виступає участь громадян та їх об'єднань (груп, організацій, спільнот) у розвитку політичного процесу. Раціоналізація прийняття політичних рішень вимагає не лише урахування думки більшості, а і позицій експертного товариства, представників мас медіа, зацікавлених сторін. Відбувається скорочення часового відрізка від формування громадської думки з приводу актуальних питань розвитку політичного процесу до переходу до масових політичних дій – громадяни із об'єкта політичного впливу перетворюються на дійову особу політичного процесу. Вони мають можливість як безпосереднього впливу, через участь у голосуванні на виборах або референдумах, так і опосередковано – через інститути громадянського суспільства та мас медіа.

Саме тому важливе значення для політичної діяльності як структурного елементу політичного процесу має широка та достовірна інформованість громадян про політичні події. Така інформованість досягається як через традиційні мас медіа, такі як телебачення, радіо та преса, так і з використанням усіх можливостей новітніх електронних медіа – інтерактивних мереж в Інтернеті (блогів, електронної пошти, чатів та ін.).

На сучасному етапі політичного розвитку комунікативний простір виступає окремою важливою сферою політичної діяльності, а мас медіа – впливовим чинником політичного процесу.

Не можна також недооцінювати роль технологічного потенціалу політичних комунікацій у досягненні мети політичної діяльності. Перманентна трансформація діяльності структур мас медіа у сучасному політичному процесі, зміна їх ролі та функцій в українському суспільстві призвела до того, що мас медіа виступають потужним засобом впливу на громадську думку і маніпулювання нею.

Мережа Інтернет стає важливою складовою політичних комунікацій, які утворюють інформаційне середовище політичної діяльності. Інтернет-технології містять солідний потенціал, реалізація якого може підвищити ефективність політичної діяльності. Але, водночас, ці технології можуть бути використані й на шкоду демократичним цінностям, демократизації політичного процесу в цілому.

Без налагодженої та дієвої мережі комунікативної взаємодії неможлива ефективна діяльність політичних інститутів, ускладнюється процес прийняття політичних рішень, особливо таких, що спрямовані на інтеграцію суспільства (в аспекті мови, культури, історичної пам'яті), впровадження ефективних, проте не популярних економічних реформ.

Політична діяльність глибоко пов'язана із станом громадянського суспільства, особливостями національної культури країни та її традиціями. На думку українського автора П. Кузьміна, "протириччя сучасної української політичної діяльності полягає, з одного боку, у проголошенні курсу на демократичні реформи, а з другого – на явний зрив цього курсу" [2, 23].

Однією із головних причин низької результативності політичної діяльності у нашій країні виступає недостатня професійна культура правлячого класу, тому що "нинішнє співтовариство політиків виявилось нездатним артикулювати й агрегувати суспільні інтереси, виробити узгоджену стратегію і тактику розвитку країни, відмовитися від перманентної боротьби за владу, власність, ресурси" [2, 12].

Саме тому потребують впровадження у політичний процес такі характеристики політичної діяльності, як професіоналізм та відповідальність, пріоритет суспільних інтересів над корпоративними, узгодженість дій політичних акторів у вертикальному та горизонтальному вимірах.

Таким чином, у сфері політичної діяльності зростає роль політичного діалогу, компромісів у подоланні суперечностей і розбіжностей між суб'єктами політичної діяльності.

Література:

1. Волинський А. К. Теоретико-методологічні основи аналізу політичного процесу у сучасній політичній науці : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02 / А. К. Волинський ; Одес. нац. юрид. акад. – Одеса, 2006. – 17 с.
2. Кузьмін П. В. Політична діяльність: теоретичні засади та практика сучасної України : автореф. дис. ... д-ра політ. наук : 23.00.02 / Кузьмін П. В. ; Одес. нац. юрид. акад. – Одеса, 2008. – 32 с.
3. Політологічний енциклопедичний словник / упоряд. В. П. Горбатенко; за ред. Ю. С. Шемшученка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. – 2 - ге вид., доп. і перероб. – К.: Генеза, 2004. – С. 667.
4. Яковлев Д. В. Політична взаємодія як комунікативний процес: медіатизація, демократизація, раціоналізація / Д. В. Яковлев. – Одеса: Астропринт, 2009. – 288 с.

Немерцалова С. В., ОНМА

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕРМІНІВ "ОХОРОНА" ТА "ЗБЕРЕЖЕННЯ" У МОРСЬКИХ ПРИРОДООХОРОННИХ КОНВЕНЦІЯХ

Данная статья посвящена анализу соотношения терминов "охрана" и "сохранение" в морских природоохранных конвенциях. Сделаны выводы о целесообразности использования данных терминов и соотношении объёмов понятий.

This article is about analysis of terms "conservation" and "protection" in marine nature protection conventions. We've done conclusions about expedience of the use of terms and correlation of volumes of concepts.

Організацією Об'єднаних Націй 2010 рік було оголошено Міжнародним роком біологічного різноманіття. Це підтверджує важливість та актуальність питання охорони природного довкілля, яке на сьогоднішній день цікавить всю міжнародну спільноту. Якщо не вирішити це питання сьогодні, завтра може бути вже запізно. Кількість видів тварин та рослин під антропогенним впливом зменшується у рази, якість повітря та питної води